Armoede is geen probleem !

(… maar ongelijkheid is wel een groot probleem)

De overheidsuitgaven kunnen omlaag…

(… zonder aan de levenskwaliteit te raken)

Economische groei is nergens meer goed voor.

(behalve in ontwikkelingslanden)

In slogantaal, en met enige overdrijving, zijn dit de resultaten van het onderzoek dat de Britse epidemiologen Richard Wilkinson en Kate Pickett in 2009 publiceerden onder de titel *"The Spirit Level"* (De waterpas) [1].

Wilkinson en Pickett wilden begrijpen:

- waarom arme mensen minder lang leven dan rijke mensen,
- waarom de — geconstateerde — correlatie tussen het welvaartsniveau van een land en de levensverwachting van zijn inwoners boven een zeker welvaartsniveau volledig verdwijnt,
- waarom de levensverwachting in rijke landen gecorreleerd is aan het gelijkheidsniveau,
- waarom de rijkste mensen van inegalitaire landen minder lang leven dan de rijkste mensen van meer egalitaire landen,
- waarom de toename van gezondheidsuitgaven in een land bijna geen impact heeft op de gezondheid van de inwoners,
- enz.

Decennialang hebben de epidemiologen Wilkinson en Pickett zowel grote hoeveelheden statistische gegevens als bestaand wetenschappelijk onderzoek verzameld en geanalyseerd. Hun besluit is eenvoudig: **in rijke landen is meer gelijkheid goed voor iedereen (ook de rijkste mensen — die "netto" verliezen — hebben belang bij een egalitaire samenleving).**

---

[1] Het boek is uitgegeven bij Penguin Books en draagt als ondertitel *"Why Equality is Better for Everyone"*.
De uitgave van 2010 is een vermeerderde en geactualisserde versie.
De originele Britse uitgave in 2009 droeg als ondertitel *"Why More Equal Societies Almost Always Do Better"*.
De eerste Amerikaanse uitgave (ook in 2009) had als ondertitel *"Why Greater Equality Makes Societies Stronger"*.

Intro - context

In maart vorig jaar trok in naar de "alternatieve boekenbeurs" *Mind the Book* in de Antwerpse Singel. *Nu ja, een boekenbeurs?* Er staan méér boeken in zeg maar De Groene Waterman, Passa Porta of Theoria, dan in de beurs van *Mind the Book.*
Ik kocht er onder meer *"The Spirit Level"* van Wilkinson en Pickett. Een boeiend onderwerp, goed gepresenteerd (op zijn Brits, met *cartoons* en veel grafieken), en véél tekst voor een kleine prijs. *"We werken ook aan een Nederlandse vertaling"* zei de boekenverkoopster.
Enkele weken later, op 12 april, sprak Richard Wilkinson in de Brusselse Beursschouwburg. Zijn woorden waren nog niet koud of De morgen publiceerde (op 13 april, de zon was amper op) een boekbespreking van de *bestseller* door Marc Devos, hoofddocent arbeidsrecht in Gent en directeur van het Itinera Institute, *"een onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming"*.
Na het boek tweemaal gelezen te hebben (een tweede maal mét een potlood in de hand), schreef ik voor mijn collega's van het *Collège de Prospective Nord-Pas de Calais* een Franse samenvatting van het boek. Deze tekst is een aanpassing van die Franse tekst.

Hierna volgen:

- een korte synthese van het boek van Wilkinson en Pickett,
- enkele uittreksels en grafieken,
- de tekst van Marc Devos in De Morgen,
- een commentaar op die tekst.

Voor meer informatie: www.equalitytrust.org.uk

Een synthese van het boek

1. De rijke landen.

Wilkinson en Pickett (W&P) zochten hun gegevens bij internationale instellingen.
Uit een lijst van de 50 rijkste landen, die de World Bank heeft opgesteld, selecteerden ze 23 landen, allemaal democratieën. Landen van minder dan 3 miljoen inwoners (die vaak belastingsparadijzen zijn, zoals Luxemburg en Malta) en landen waarvoor geen gegevens over de inkomensspreiding bestaan (zoals IJsland) staan niet op hun lijstje. Wel staan er uiteindelijk zestien Europese landen, plus de USA en Canada, Australië en Nieuw Zeeland, Israël, Singapore en Japan.
W&P bekeken ook de 50 staten van de USA, in een tweede, afzonderlijke groep. Daarbij vernemen we dat die staten óók erg van elkaar verschillen, naar inkomens(on)gelijkheid, naar belastingsniveau, sociale bescherming en dies meer [2].
De gegevens voor de 23 landen (*waaronder* de USA) en die voor de 50 staten (*van* de USA) hebben ze niet door elkaar gebruikt.

2. De onderzochte fenomenen.

In eerste instantie bekeken W&P gegevens omtrent:
- de levensverwachting
- de op school verworven bekwaamheden (in taal en wiskunde)
- de sociale mobiliteit
- het wederzijds vertrouwen
- de kindersterfte
- de criminaliteit (aan de hand van het aantal moorden)
- de geestesziekten, de alcohol- en drugsverslaving
- tienerzwangerschappen
- zwaarlijvigheid
- het aantal gevangenen.

Op basis van deze gegevens bouwden ze een *"Health and Social Problems Index"* (vrij vertaald een *Gezondheids- en welzijnsbarometer*), waarin de vier eerste items een positieve en de zes volgende een negatieve waarde krijgen.
Tot die gegevens en tot hun barometer hebben ze zich echter niet beperkt.
Ze bekeken ook de man-vrouw-gelijkheid, de arbeidsduur, de ontwikkelingssamenwerking, de afvalverwerking, het bestedingsniveau voor reclame, enz.

3. Al lezend vernemen we:

- (pagina 80) Dat de kindersterfte in de USA 40% hoger is dan in Griekenland.
- (pagina 80) Dat een man uit Bangladesh een hogere kans heeft om de leeftijd van 65 te bereiken dan een zwarte inwoner van Harlem.
- (pagina 84) Dat de levensverwachtig van de Britse burgerbevolking (mannen én vrouwen) meer is toegenomen in de decennia mét oorlogsjaren dan in de decennia vóór, tussen of na de wereldoorlogen (een aangroei van 6 of 7 jaren, tegenover 1 tot 4).

---

[2] We leren onder meer dat de staten Vermont en New Hampshire, die in New England nochtans elkaars buren zijn, heel verschillende belastingsniveaus hebben. Vermont heeft het hoogste belastingsniveau van de USA, New Hampshire een van de laagste. Toch leven die staten samen in eenzelfde confederatie. Misschien kan de Europese Unie nog wat leren van de verscheidenheid van de Amerikaanse staten.

- (pagina 159) Dat de vroegere *"American Dream"* vandaag een *fata morgana* geworden is. W&P hebben voor elf landen gegevens omtrent intergenerationele sociale mobiliteit verzameld, en vastgesteld dat de sociale mobiliteit in de USA beduidend lager is dan in de tien andere landen [3].

4. W&P stellen vast:

- Eénmaal een zeker welvaartsniveau bereikt (het niveau van landen als Portugal en Griekenland), vervalt de correlatie tussen nationaal inkomen per inwoner en levensverwachting.
- Voor de rijke landen bestaat er een sterke correlatie tussen de inkomens(on)gelijkheid enerzijds en de gezondheids- en welzijnsbarometer anderzijds. Deze correlatie bestaat zelfs voor elk van de tien items afzonderlijk [4].
- Binnen elk rijk land bestaat er een correlatie tussen inkomensniveau en gezondheid en welzijn. Arme mensen leven minder lang dan rijke mensen, en ze leven minder goed: er is meer kindersterfte, meer zwaarlijvigheid, meer stress en meer verslaving. Er zijn meer geesteszieken, meer vroegtijdige schoolverlaters, tienerzwangerschappen, moorden en gevangenisstraffen. Er zijn zelfs (pagina 162) meer verkeersongevallen.
- Hoe sterker de financiële ongelijkheid is in een land, des te heviger zijn de ongelijkheden op gezondheids- en welzijnsvlakl.
- **In inegalitaire landen ondergaan zelfs de geprivilegeerde klassen de negatieve effecten van de ongelijkheden.** Voor je gezondheid en voor je welzijn ben je beter bij de 10% rijksten van een egalitair land, dan bij de 10% rijksten van een inegalitair land (ook al "verlies" je financieel bij de gelijkheid) !
- Het maakt weinig uit op welke manier een land de ongelijkheden beperkt: via een hoog niveau van fiscale herverdeling en collectieve dienstverlening (zoals in de Scandinavische landen), of door de beperking van de inkomensverschillen vóór belasting (zoals in Japan). Wat telt is de gelijkheid, en niet de wijze waarop ze bekomen wordt.
- De ongelijkheden liggen aan de basis van de budgetaire ontsporingen. Zowel vóórkomend en herstellend beleid (inzake gezondheid, onderwijs, huisvesting, enz.) als repressief en securitair beleid zorgen voor hogere uitgaven.

5. Enkele bijkomende vaststellingen.

De analyses die W&P uitvoerden en de talloze onderzoeken die ze citeren vestigen onze aandacht op volgende correlaties. Meer inkomensgelijkheid loopt samen met:

- betere waarden op de UNICEF-barometer voor kinderwelzijn,
- een betere maatschappelijke status van vrouwen,
- een hoger aandeel van het nationaal inkomen dat aan ontwikkelingssamenwerking wordt besteed,
- minder geesteszieken,
- minder druggebruik,

---

[3] Voor de uitgave van 2009 hadden W&P de sociale mobiliteit in acht landen bestudeerd: Noorwegen, Zweden, Denemarken, Canada, Finland, Duitsland (allemaal met een hoge graad van sociale mobiliteit), het Verenigd Koninkrijk en de USA. Latere gegevens voor Australië, Frankrijk en Italië hebben hun eerste analyse bevestigd.
Zelfs het Verenigd Koninkrijk, dat bekend staat als een sociaal sterk gelaagd en conservatief land, heeft een hogere sociale mobiliteit dan de USA. De *"Self Made Men"* bestaan niet meer, maar zijn "*fils-à-papa"* geworden...
Bijkomende gegevens laten zien hoe de sociale mobiliteit in de USA tussen 1950 en 1980 toegenomen, en nadien sterk geslonken is.

[4] Een correlatie betekent niét dat voor elk land afzonderlijk de prestaties met een soort "regel-van-drie" kunnen berekend worden. Een correlatie betekent dat de resultaten voor een groep landen de vorm aannemen van een georiënteerde "wolk", waarvan door reductie de (sterke of minder sterke) oriëntatie en de gemiddelde afwijking kunnen berekend worden. Een tabel op pagina's 310 en 311 vermeldt de Pearson correlatiecoëfficiënten en de p-waarden (of overschrijdingskanswaarden) voor 30 reeksen gegevens, gecorreleerd aan de inkomensongelijkheid.

- een hogere levensverwachting,
- minder kindersterfte,
- minder zwaarlijvigheid (zowel bij volwassenen als bij kinderen),
- (bij schoolkinderen) een betere beheersing van taal en wiskunde,
- minder tienerzwangerschappen,
- minder moorden,
- minder geweld tussen kinderen,
- minder gevangenen,
- meer sociale mobiliteit,
- een hoger aantal octrooien (of "patenten") voor uitvindingen,
- een kortere arbeidsduur,
- een betere afvalrecyclage,
- minder uitgaven voor reclame...

Op al deze gebieden "scoren" de egalitaire landen beter dan de inegalitaire.
Het enige maatschappelijke probleem waarvoor de egalitaire landen de neiging hebben minder goed te scoren is zelfdoding (pagina 175). W&P geven twee mogelijke verklaringen. Enerzijds is suicide in sommige landen niét sociaal gemarkeerd; anderzijds komt zelfmoord vaker voor in landen waar minder gemoord wordt.

6. Van correlatie naar oorzakelijk verband.

Van een sterke correlatie (of zelfs een groep van elkaar bevestigende correlaties) naar een oorzakelijk verband is nog een hele stap. Toeval, cultuur, zelfs taal en zonneschijn werden door sommige critici naar voor geschoven om de verschillen in gezondheid en welzijn tussen egalitaire en inegalitaire landen te verklaren. In antwoord op die vraagstelling verwijzen W&P naar de *verschillende* prestaties van cultureel *verwante* landen, en de *verwante* prestaties van cultureel heel *verschillende* landen. Maar ze wijzen vooral op de sterke wijzigingen in gezondheids- en welzijnsniveau die sommige landen hebben gekend (in gunstige of ongunstige zin, en binnen een korte tijdsspanne), samenlopend met sterke wijzigingen in (financieel) gelijkheidsniveau.
Ze ontleden ook de psychische en psychosociale processen die van gelijkheid naar gezondheid en welzijn leiden. Het menselijk ras heeft een hoge inlevingsgraad (empathie), en is bijzonder gehecht aan gerechtigheid en solidariteit. Ongelijkheden aanvaarden is *an sich* al een bron van stress en onbehagen [5]. De competitiedwang verspreidt zich over de hele samenleving, van de rijkste naar de armste bevolkingsgroepen, en stuurt hun gedrag [6].

7. Voor een "stilstandseconomie".

W&P identificeren die competitiedwang als de motor van een ongebreidelde consumptie en groei — **een economische groei en een consumptieniveau die niet langer voor meer gezondheid en voor meer maatschappelijk welzijn zorgen, maar die wél de (niet hernieuwbare) natuurlijke rijkdommen verspillen.**
Ze pleiten voor een beperking van de ontginning van natuurlijke rijkdommen en voor een *"stilstandseconomie"*, een ontoepasselijke term voor een economie die weliswaar niet meer

---

[5] Hier moet worden opgemerkt dat W&P aandacht besteden aan de ongelijkheden *binnen* elk land afzonderlijk. De ongelijkheden *tussen* verschillende landen worden blijkbaar makkelijker aanvaard; ze hebben minder invloed op onze gezondheid en welzijn. Bestaat er een band tussen nationale cohesie en sociale cohesie? Zijn we in staat ook internationale solidariteit en cohesie te ontwikkelen? W&P vermelden wel dat de meest egalitaire landen meer dan andere landen in ontwikkelingssamenwerking investeren.

[6] W&P vermelden een onderzoek van Solnick en Hemenway uit 1998. Aan proefpersonen werd naar hun voorkeur gevraagd: minder welstellend zijn dan anderen in een rijkere samenleving, of welstelender dan anderen zijn in een armere samenleving? De helft van de geïnterviewden waren bereid de helft van hun inkomen af te staan als ze daarmee tot de meest begoeden van een armere samenleving zouden behoren.

groeit, maar waarin — zoals W&P stellen — heel veel plaats is voor vernieuwing. De *"stilstandseconomie"* staat niet stil!
Ze citeren Henry Wallich (voormalig gouverneur van de *Federal Reserve*) om met hem te stellen dat **economische groei een ersatz is voor inkomensgelijkheid**. Zolang er groei is, is er hoop, wat de ongelijkheid minder ondraaglijk maakt. Maar die redenering kan ook worden omgekeerd: **meer gelijkheid betekent minder behoefte aan groei.**
Het is de noodzakelijke voorwaarde voor de *"stilstandeconomie"*. Meer gelijkheid als troef, of zelfs noodzaak voor een ecologische transitie.

8. Hoe bereik je meer inkomensgelijkheid?

W&P benadrukken dat er meer dan één manier is om meer gelijkheid te creëren.
Ze verwijzen niét naar utopische samenlevingen, maar naar concrete voorbeelden in concrete landen, die weliswaar niet volmaakt zijn, maar wel bestaan, en vooral: die sterk van elkaar verschillen. Een nieuwe, meer egalitaire samenleving kan geleidelijk aan groeien binnen de bestaande structuren. Medezeggenschap van werknemers en winstdeling kunnen — onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat ze samen gebruikt worden — de hefboom zijn van een dergelijke evolutie.

9. Geef de vervuilingsrechten aan de mensen (en niet aan de bedrijven), en creëer zo een inkomen voor iedereen, en meer gelijkheid.

Onderwijl (pagina 222), promoten W&P een beheersmodel voor de vervuilings- (of CO_2) rechten, een model dat zowel de ongelijkheid als de luchtvervuiling aanpakt.

Ze stellen voor de CO_2-quotas niet langer — *gratis* — aan de vervuilers te schenken, maar — *gelijk* — onder alle inwoners van de aarde te verdelen [7].

Eenieder die brandstof, elektriciteit of een vliegtuigreis willen kopen zal daartoe twee parallelle betalingen uitvoeren, waarbij hij vervuilingsrechten koopt bij een *ad hoc* CO_2-bank, die de niet gebruikte CO_2-rechten in naam van hun *"eigenaars"* verkoopt. Enkele bijzondere regels zijn nodig, bijvoorbeeld om te vermijden dat CO_2-rechten verkocht worden nog vóór ze verworven zijn [8]. In Manchester werd in 2007 een dergelijk project opgezet, nadat de Britse Staatsecretaris voor Milieu, Voeding en Landbouw David Miliband voorgesteld had aan elke Britse burger een *"CO_2-kredietkaart"* te geven.

Met zo'n egalitaire verdeling van vervuilingsrechten kan een beperkt basisinkomen worden gecreëerd voor alle mensen op aarde, op voorwaarde dat een internationale instantie de globale hoeveelheid vervuilingsrechten met het oog op een geleidelijke vermindering beheert(zodat de prijs op de markt ook hoog genoeg blijft).

Leesnota van Jef Van Staeyen, Lille, 19 maart 2012,
oorspronkelijk in het Frans geschreven voor het *Collège de Prospective Nord-Pas de Calais.*
(De beloofde Nederlandse en Franse versies van het boek laten op zich wachten)

---

[7] W&P vergelijken een dergelijke verdeling van de vervuilingsrechten met het egalitaire beleid in het Verenigd Koninkrijk tijdens de tweede wereldoorlog, toen de voedings- en andere dagelijkse waren gerantsoeneerd waren: Opdat iedereen zou meewerken, moeten de lasten rechtvaardig verdeeld worden.
Dit voorbeeld wijst op een belangrijk cultureel verschil, dat zijn oorsprong vindt in historische ervaringen. In Frankrijk en in België, en in andere bezette landen, werd de rantsoenering door de bezetter ingevoerd, en gold ook als een controle-mechanisme. Meer dan zestig jaar later blijft rantsoenering (gelijke verdeling van een schaars goed) er een verdacht idee (net zoals sociale controle er vaak als een vorm van verklikking wordt begrepen).

[8] Misschien dient er ook voor gezorgd te worden dat niet gebruikte vervuilingsrechten geleidelijk aan hun waarde verliezen, zodat er geen "zeepbel-effect" van vervuilingsrechten kan ontstaan, en speculatie ontmoedigd wordt.

Citaten

(p. ix) The work we describe here comes out of a very long period of research (over 50 person-years between us) devoted, initially, to trying to understand the causes of the big differences in life expectancy — the "health inequalities" — between people at different levels in the social hierarchy in modern societies. The focal problem initially was to understand why health gets worse at every step down the social ladder, so that the poor are less healthy than those in the middle, who in turn are less healthy than those further up.

(p. 4) The contrast between the material success and social failure of many rich countries is an important signpost. It suggests that, if we are to gain further improvements in the real quality of life, we need to shift attention from material standards and economic growth to ways of improving the psychological and social wellbeing of whole societies.

(p. 11) The dramatic reductions in carbon missions needed to prevent runaway climate change and rises in sea levels may mean that **even present levels of consumption are unsustainable** — particularly if living standards in the poorer, developing, world are to rise as they need to.

(p. 25) The problems in rich countries are not caused by the society not being rich enough (or even by being too rich) but by the scale of material differences between people within each society being too big. What matters is where we stand in relation to others in our own society.

(p. 25) Of course a small proportion of the least wel-off people even in the richest countries sometimes find themselves without enough money for food. However, surveys of the 12.6% of Americans living below the federal poverty line (an absolute income level rather than a relative standard such as half the average income) show that 80% of them have air-conditioning, almost 75% own at least one car or truck and around 33% have a computer, a dishwasher or a second car. What this means is that **when people lack money for essentials such as food, it is usually a reflection of the strength of their desire to live up the prevailing standards.**

(p.30) It is only among the very richest countries that health and wellbeing are no longer related to Gross National Income per person. **In poorer countries it is still essential to raise living standards** and it is most important among the poorest.

(p. 54) In his book "Bowling Alone", Robert Putman, says:
Community and equality are mutually reinforcing... Social capital and economic equality moved in tandem through most of the twentieth century. In terms of the distribution of wealth and income, America in the 1950s and 1960s was more egalitarian than it had been in more than a century... those same decades were also the high point of social connectedness and civic engagement. Record highs in equality and social capital coincided... Conversely, the last third of the twentieth century was a time of growing inequality and eroding social capital... The timing out of the two trends is striking: Sometime around 1965-1970 America reversed course and stated becoming both less just economically and less well connected socialy and politicaly.

(p. 79) Clearly, it's not just our individual social status that matters for health, the social connections between us matter too.

(p. 81) *The big idea is that what matters in determining mortality and health in a society is less the overall wealth of that society and more how evenly wealth is distributed. The more equally wealth is distributed the better the health of that society.* (editors of the British Medical Journey, 1996)

(p. 84) In the decades which contain the world wars, life expectancy (in Britain) increased between 6 and 7 years for men and women, whereas in the decades before, between and after, life expectancy increased between 1 and 4 years.

(p. 134) Reckless, even violent behaviour comes from young men at the bottom of society, deprived of all the markers of status, who must struggle to maintain face and what little status they have, often reacting explosivily when it is threatened.

(p. 143) The decades leading up to the 1990s saw a long sustained deterioration in opportunities and status for young people at the bottom of both American and British society. In the USA, from about 1970 through the early 1990s, the earning position of young men declined, and employment prospects for young people who dropped out of high school or who completed high school but didn't go on to college worsened, and violence and teenage birth increased.

(p. 145) In the USA, prison populations have been increasing steadily since the early 1970s. In 1978 there were over 450,000 people in jail, by 2005 there were over 2 million: the number had quadrupled. In the UK, the numbers have doubled since 1990, climbing from around 46,000 to 80,000 in 2007.

(p. 148) In the USA there are 576 people in prison per 100,000, which is more than four and a half times higher than in the UK, at 124 per 100,000, and more than fourteen times higher than Japan, which has a rate of 40 per 100.000.

(p.154) In fact, there appears to be a trend towards higher rates of re-offending in more punitive systems (in the USA and the UK, re-offending rates are generally reported to be between 60 and 75 per cent) and lower rates in less harsh environments (Sweden and Japan are reported to have recidivism rates between 35 and 40 per cent).

(p. 155) Societies that imprison more people also spend less of their wealth on welfare for their citizens.

(p.155) Among our group of rich countries, **there is a significant correlation between income inequality and the number of police and internal security officers per 100,000 people.** Sweden employs 181 police per 100,000 people, while Portugal has 450.

(p. 162) Researchers on both sides of the Atlantic are clear that increased income inequality is responsable for increasing the segregation of rich and poor. **The concentration of poor people in poor areas increases all kinds of stress, deprivation and difficulty** — from increased commuting times for those who have to leave deprived communities to find work elsewhere, to increased risk of traffic accidents, worse schools, poor levels of services, exposure to gang violence, pollution and so on.

(p. 163) So social mobility is lower and geographical segragation greater in more unequal societies. It is as if greater inequality makes the social structure of society more rigid and movement up and down the social ladder more difficult.

(p. 173) The last nine chapters have shown, among the rich developed countries and among the fifty states of the United States, that the most of the important health and social problems of the rich world are more common in more unequal societies. In both settings the relations are too strong to be dismissed as chance findings. The importance of these relationships can scarcely be overestimated. First, the differences between more and less equal societies are large — problems are anything from three times to ten times as common in the more unequal societies. Second, these differences are not diferences between high- and low-risk groups within populations which might apply only to a small proportion of the population, or just to the poor. Rather, they are differences between the prevalence of different problems which apply to whole populations.

(p. 173) One of the points which emerge from Chapters 4-12 **is a tendancy for some countries to do well on just about everything and others to do badly.** You can predict a country's performance on one outcome from a knowledge on the others.

(p. 175) The only social problem we have encountered which tends to be more common in more equal countries (but not significantly among more equal states in the USA) is, perhaps surprisingly, suicide. The reasons for this is twofold. First, in some countries suicide is not more common lower down the social scale. In Britain a well-defined social gradient has only emerged in recent decades. Second, suicide is often inversily related to homicide.

(p. 181) Smaller income differences improve health for everyone, but make a bigger difference to the health of the poor than the rich.

(p. 223) Because energy-saving innovations mean that we can buy more, they are like economic growth. (...) As many countries have adopted smaller, more fuel-efficient cars, national emissions have usually continued to rise despite the increased efficiency.

(p. 224) Herman Daly suggested that **we should have physical quotas on the extraction of minerals** and that the use of the world's resources should be prevented from growing.

(p. 224) It would be a mistake to think that a steady-state economy would mean stagnation and lack of change. Paradoxically, **the transition to a sustainable steady state economy would create huge demands for innovation and change.** Trying to get more from the limited resources available has always been one of the fundamental drivers of innovation and technical change. Fixing limits on resource consumption and emissions would require innovation as never before.

(p. 226) Henry Wallich, a former governor of the Federal Reserve and professor of economics at Yale, sais: "**Growth is a substitute for equality of income.** So long as there is growth there is hope, and that makes large income differentials tolerable." But this relation holds both ways round. It is not simply that growth is a substitute for equality, it is that greater equality makes growth less necessary. It is a precondition for a steady-state economy.

(p. 228) This fits well with the fact that spending on advertising also varies with inequality — in more unequal countries a higher proportion of Gross Domestic Product is spent on advertising, with the USA and New Zealand spending twice as much as Norway and Denmark.

(p. 228) People in more unequal countries do the equivalent of two or three months' extra work a year. A loss of the equivalent of an extra eight or twelve weeks' holiday is a high price to pay for inequality.

(p. 228) The evidence that we have described from a number of different sources on savings, debt, bankrupty rates, spending on advertising and working hours, **all concurs with the view that inequality does indeed increase the pressure to consume.**

(p. 229) People were asked to say whether they'd prefer to be less well-off than others in a rich society, or have a much lower income in a poorer society but be better-off than others. Fifty per cent of the participants thought they would trade as much as half their income if they could live in a society in which they would be better off than others.

(p. 230) If, to cut carbon emissions, we need to limit economic growth severely in the rich countries, then it is important to know that this does not mean sacrificing improvements in the real quality of life — in the quality of life as measured by health, happiness, friendship and community life, which really matters.

(p. 235) It is worth pointing out that **focusing attention on the inequalities within [our rich societies] does not mean ignoring the international inequalities between rich and poor countries.**

(p. 237) Greater equality is the gateway to a society capable of improving the quality of life for all of us and an essential step in the development of a sustainable economic system.

(p. 237) ***"Only where there is pecuniary equality can the distinction of merit stand out."*** (George Bernard Shaw)

(p.238) Attempts to deal with health and social problems through the provision of specialized services have proved expensive and, at best, only partially effective. Evaluations of even some of the most important services, such as police and medical care, suggest that they are not among the most powerful determinants of crime level or standards of population health. Other services, such as social work or drug rehabilitation, exist to treat — or process — their various client groups, rather than to diminish the prevalence of social problems.

(p. 245) Rather than suggesting a particular route or set of policies to narrow income differences, it is probably better to point out that there are many different ways of reaching the same destination.

(p. 246) If you fail to avoid high inequality, you will need more prisons and more police. You will have to deal with higher rates of mental illness, drug abuse and every other kind of problem. If keeping taxes and benefits down leads to wider income differences, the need to deal with the ensuing social ills may force you to raise public expenditure to cope.
There may be a choice between using public expenditure to cope with social harm where inequality is high, or to pay for real social benefits where it is low.

(p. 254) We should keep in mind just how fundamental a turning point we have reached in human history. As we showed in Chapters 1 and 2, **further improvements in the quality of life no longer depend on further economic growth**: the issue is now community and how we relate to each other.

(p. 256) The concept of a company being owned by outside investors has implications which look increasingly anachronistic. A smaller and smaller part of the value of a company is the value of its buildings, equipment and marketable assets. It is instead the value of its employees. When companies are bought and sold, what is actually being bought and sold is, above all, its staff as a group of people, with their assembled skills, abilities, and knowledge of company systems and production methods. Only they have the ability to make the company thick. And of course the concept of a group of people being bought and sold, and belonging to anyone but its own members, is a concept which is the very opposite of democratic.

(p. 261) It enables us to embark on a fundamental transformation of our society through an orderly transition, **making the new society grow within the old**.

(p. 294) Greater inequality actually increases the need for big government — for more police, more prisons, more health and social services of every kind. Most of these services are expensive and only very partially effective, but we shall need them for ever if we continue to have the high levels of inequality that create the problems they are designed to deal with. Several states of the USA now spend more on prisons than on higher education. In fact, **one of the best and most humane ways of achieving small government is by reducing inequality.** Similarly, the assumption that greater equality can only be achieved through higher taxes and benefits (...) is also a mistake. We have been at pains to point out (in chapter 13) that **some societies achieve greater equality with unusually low taxation because they have smaller earnings differences before taxes.**

(p. 297) Robert Wade, professor of political economy at the London School of Economics, estimates that growing inequality meant that in the years before the 2008 crash about 1.5 trillion dollars per year were being siphoned from the bottom 90 per cent of the US population to the top ten per cent.

Afbeeldingen uit de web-site

Health and Social Problems are not Related to Average Income in Rich Countries

Index of:
- Life expectancy
- Math & Literacy
- Infant mortality
- Homicides
- Imprisonment
- Teenage births
- Trust
- Obesity
- Mental illness – incl. drug & alcohol addiction
- Social mobility

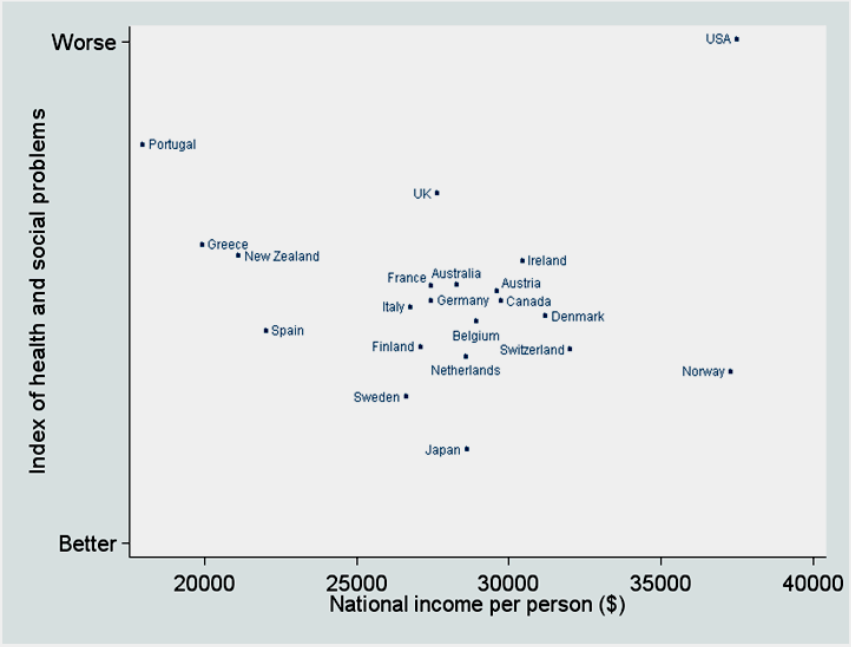

Source: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

www.equalitytrust.org.uk ™ Equality Trust

Health and Social Problems are Worse in More Unequal Countries

Index of:
- Life expectancy
- Math & Literacy
- Infant mortality
- Homicides
- Imprisonment
- Teenage births
- Trust
- Obesity
- Mental illness – incl. drug & alcohol addiction
- Social mobility

Source: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

www.equalitytrust.org.uk ™ Equality Trust

Educational Scores are Higher in More Equal Rich Countries

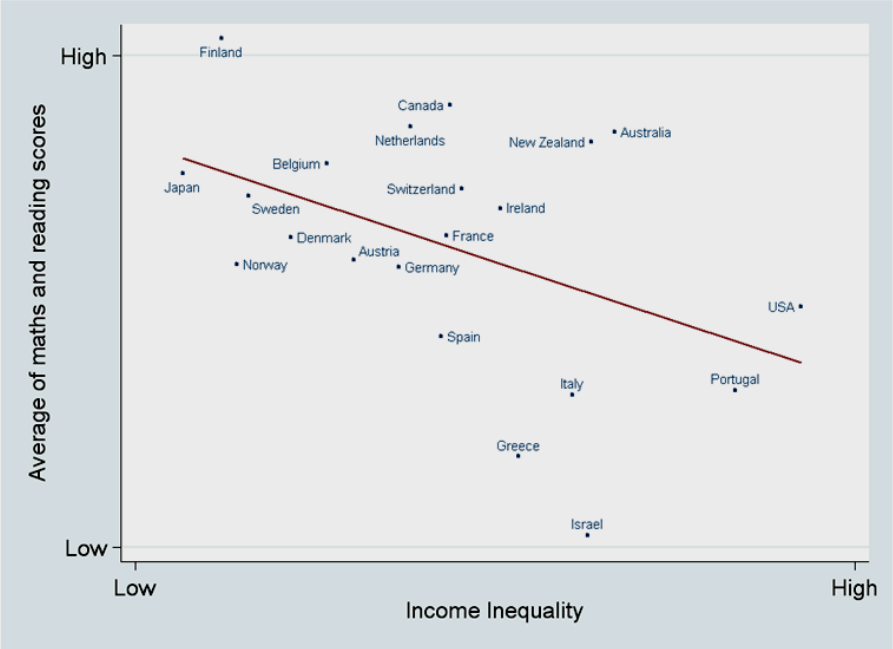

Source: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

www.equalitytrust.org.uk ™ Equality Trust

More Equal Countries Rank Better (1 is best) on Recycling

Source: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

www.equalitytrust.org.uk ™ Equality Trust

Een afbeelding uit het boek (pagina 108)

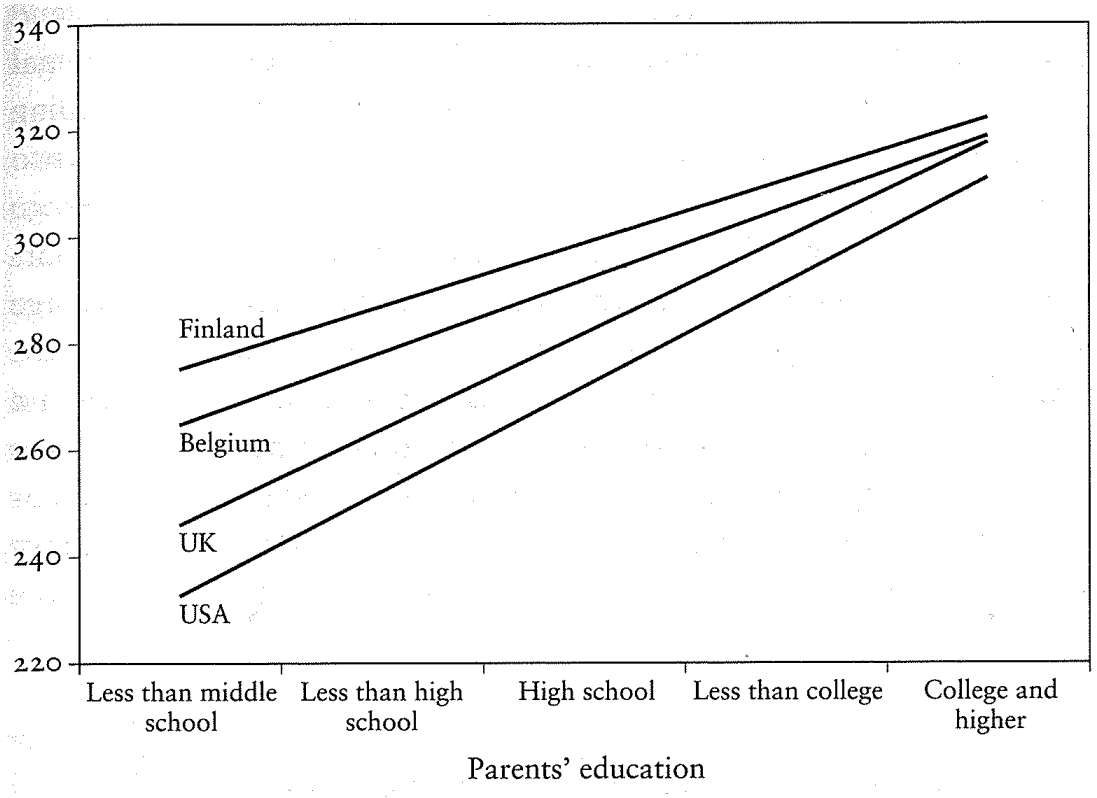

Figure 8.4 *Literacy scores in relation to parents' education in four countries (data source: International Adult Literacy Survey).*

(vertaling van de tekst, pagina's 108 en 109)

Vaak wordt verondersteld dat voor een beleidsdomein als bijvoorbeeld onderwijs, het streven om de nationale prestaties te verbeteren los staat van het streven om ongelijkheden inzake onderwijs binnen de samenleving weg te werken. De waarheid is wellicht net andersom. Het lijkt er immers sterk op dat een verhoging van nationale prestaties slechts kan bekomen worden door de ongelijkheden te beperken. Douglas Willms, professor onderwijs aan de Universiteit van New Brunswick in Canada, heeft terzake belangrijk onderzoeksmateriaal aangebracht. In figuur 8.4 tonen we voor vier landen (Finland, België, het Verenigd Koninkrijk en de USA) de resultaten van het Internationaal Onderzoek naar Geletterdheid bij Volwassenen, in functie van het onderwijsniveau van hun ouders.

De figuur wijst er op dat zelfs als je ouders een hoog onderwijsniveau genoten hebben — en, mag verondersteld worden, een hoge maatschappelijke status hebben — het belangrijk is in welk land je woont. [Finland is beter dan België, is beter dan het Verenigd Koninkrijk, is beter dan de USA.] Maar voor wie lager op de maatschappelijke ladder staat, met minder hoog opgeleide ouders, is de impact nog groter. De sociale gradient is steiler in de USA en het Verenigd Koninkrijk, waar de inkomensongelijkheid hoog is, en vlakker in Finland en België, waar minder inkomensongelijkheid heerst. Ook is het duidelijk dat de hellingsgraad van de sociale gradiënt een belangrijke invloed heeft op de globale nationale prestaties. De USA en het Verenigd Koninkrijk hebben slechtere resultaten, die langs de hele sociale gradiënt naar beneden worden getrokken.

Het opiniestuk van Marc Devos in De Morgen

Meer gelijkheid is niet de oplossing voor alle samenlevingskwalen
13/04/11, 06u41

In zijn bestseller The Spirit Level legt de Britse wetenschapper Richard Wilkinson uit waarom meer gelijkheid beter is voor iedereen. Klinkt goed, zegt Marc De Vos, maar gelijkheid is ook niet gratis. De Vos is hoofddocent arbeidsrecht UGent en directeur van het Itinera Institute, onafhankelijke denktank voor duurzame economische groei en sociale bescherming.

In de bestseller The Spirit Level betoogt Richard Wilkinson dat meer gelijkheid beter is voor iedereen. Op een reeks indicatoren - van maatschappelijk vertrouwen, over levensverwachting, zwaarlijvigheid, tot tienerzwangerschap en criminaliteit - scoren meer gelijke samenlevingen beter dan minder gelijke samenlevingen. De cijfers die de Britse epidemioloog heeft verzameld, zijn revelerend en belangwekkend. Maar of ze de conclusie rechtvaardigen dat het realiseren van meer gelijkheid een toveroplossing is voor zowat alle samenlevingskwalen, is een ander paar mouwen.

De eerste knoop zit in het onderscheid tussen statistisch verband en oorzakelijk verband. Winston Churchill vergeleek statistiek met lantaarnpalen: beter voor belichting dan voor verlichting. Eenzelfde bedenking bekroop mij bij de lectuur van het boek. Het is één zaak correlatie bloot te leggen. Een andere zaak is daarmee de oorzaak te hebben gevonden. Hebben meer gelijke samenlevingen inderdaad minder tienerzwangerschappen — zoals de auteur beweert — of leiden minder tienerzwangerschappen gewoon tot minder ongelijkheid? Hebben samenlevingen meer maatschappelijk vertrouwen onder de burgers doordat ze minder ongelijkheid kennen — dixit de auteur — of doen samenlevingen met meer maatschappelijk vertrouwen gewoon aan meer inkomensverdeling?

Wat is oorzaak en wat is gevolg? Het is onmogelijk te bewijzen, maar het maakt een hemelsbreed verschil. Als de Scandinaviërs Scandinavisch zijn doordat ze veel herverdelen, dan moeten we gewoon allemaal meer herverdelen - zoals Wilkinson suggereert - en dan komt de rest vanzelf. Maar als de Scandinaviërs veel herverdelen omdat ze Scandinaviërs zijn, dan is het cultureel en niet te exporteren. Vraag het maar aan de Europese Unie, die al vijftien jaar lang tevergeefs heel Europa naar het fameuze "Scandinavische model" wil doen opschuiven.

De grootste zwakte van het betoog van Wilkinson zit echter niet in de hypothese, maar wel in de consequenties. Laten we aannemen dat we meer gelijkheid moeten realiseren in de hoop daarmee gunstige welzijnseffecten te bevorderen. Dan rijst meteen de vraag waaraan ongelijkheid gebonden ligt. Dan raken we aan de fundamentele structuren van onze economische ontwikkeling. Zo is er de globalisering. De opkomst van Azië, Zuid-Amerika en Afrika heeft miljarden goedkope arbeidskrachten in de wereldeconomie gebracht en afzetmarkten enorm vergroot. Dat betekent druk op de lonen in het dure Westen en meer winstkansen voor bedrijven wereldwijd. Gevolg: meer inkomensongelijkheid in het Westen, maar minder inkomensongelijkheid tussen het Westen en de rest van de wereld. We kunnen niet aan onze ongelijkheid raken zonder de opkomende landen af te remmen. Ga hen dat maar eens vertellen.

Een andere factor is de aard van onze economie. We leven in een kenniseconomie met een hoge premie op intellectuele toegevoegde waarde. Daardoor kan de ene veel meer verdienen dan de andere en groeien de inkomensverschillen in vergelijking met een economie waar alleen mankracht het verschil bepaalt. Koppel daaraan het hefboomeffect van informatie- en communicatietechnologie. Facebook en Google - om maar twee spectaculaire voorbeelden te noemen - zijn de creatie van een klein groepje vernieuwers dat dankzij het internet meteen de hele wereld als klant heeft. Een enorm winstpotentieel tegen relatief weinig kost: een dramatisch verschil met de wereld waar bijvoorbeeld de uitvinder van de auto een gigantische productiecapaciteit moest genereren om door te breken. Gevolg is opnieuw meer winstconcentratie en dus meer inkomensongelijkheid.

Het antwoord van Wilkinson is dat economische groei in het rijke Westen geen toegevoegde waarde meer heeft voor het welzijn van de mensen. En dus moeten we ons niet bekommeren over groeidynamiek en gewoon ongelijkheid vermijden of afbouwen. Nou moe. We weten allemaal dat geld niet gelukkig maakt. Maar we weten ook dat het kan helpen. Als we in het Westen geen deftige groei

kunnen realiseren, hoe gaan we dan in godsnaam die enorme overheidsschulden afbouwen? Hoe gaan we de gigantische vergrijzingskosten in de pensioenen ophoesten? Hoe gaan we de permanente innovatie in de gezondheidszorg financieren? Hoe gaan we de investeringen voor een groene economie betalen?

Ik ben de eerste om te beklemtonen dat we een faire samenleving moeten hebben die iedereen kansen biedt en die niemand in de steek laat. Maar groei en ongelijkheid gaan voor een stuk hand in hand. En zonder groei geen sociale zekerheid die voor de toekomst welzijn en bestaanszekerheid kan garanderen. Dat betekent meer armoede en meer ongelijkheid, waarmee we dus precies het omgekeerde bereiken van wat we beogen. Ongelijkheid heeft nadelen, maar meer gelijkheid is ook niet gratis.

Commentaar bij Marc Devos' opiniestuk

"Meer gelijkheid is niet de oplossing voor alle samenlevingskwalen" is een in allerijl geschreven opiniestuk. Als je Wilkinson en Picketts boek en Devos' kommentaar leest, merk je dat deze laatste het boek niét gelezen, maar alleen doorbladerd heeft.
(Dat is wellicht de valstrik van de grafieken en de titels. Een gehaaste lezer als Devos leest de tekst niet, en schrijft een opiniestuk over wat hij denkt dat er staat — en misschien ook over wat hij de vorige avond op een te korte uiteenzetting begrepen heeft.)
We staan niet lang stil bij de titel van Devos' stuk. Wilkinson en Pickett beweren *niét* dat meer gelijkheid de oplossing is van *álle* samenlevingskwalen.
We gaan ook voorbij aan het feit dat in Devos' ogen Wilkinson de enige auteur van het boek is. *Machismo*, met als excuusje dat Wilkinson wél in Brussel was, op het podium, en Pickett blijkbaar niet. (Terwijl Devos allicht in de zaal van ongeduld zat te wiebelen op zijn stoel. Zijn stuk stond de volgende dag op 6u41 op de website van de krant.)

Marc Devos heeft drie kritieken.

Eén: *"De eerste knoop zit in het onderscheid tussen statistisch verband en oorzakelijk verband. (...) Wat is oorzaak en wat is gevolg? Het is onmogelijk te bewijzen, maar het maakt en hemelsbreed verschil."* Jammer voor Devos, maar hij heeft het boek niét gelezen, waarin stap voor stap de weg van statistisch verband naar oorzakelijk verband wordt gevolgd. Devos gaat zover het culturele argument (*"Maar als de Scandinaviërs veel herverdelen omdat ze Scandinaviërs zijn..."*) uit de kast te halen, dat door Wilkinson en Pickett efficiënt wordt ontkracht. Wanneer hij dan nog stelt dat *"de Europese Unie al vijftien jaar lang tevergeefs heel Europa naar het fameuze "Scandinavische model" wil doen opschuiven"*, vraag je je af over welke Europese Unie hij het heeft. De Unie die ik ken, die wij kennen, probeert al jaren het Scandinavische model met sociale dumping onderuit te halen.

Twee: Devos plaatst de groeiende ongelijkheid in onze landen in het ruimere kader van de globalisering: *"Gevolg: meer inkomensongelijkheid in het Westen, maar minder inkomensongelijkheid tussen het Westen en de rest van de wereld. We kunnen niet aan onze ongelijkheid raken zonder de opkomende landen af te remmen. Ga hen dat maar eens vertellen."* Het is een merkwaardige redenering voor iemand die enkele lijnen hoger nog preekte dat je correlatie niet met causaliteit mag verwarren. *Gelijktijdigheid* wel?

Drie: de overheidsschuld. *"Als we in het Westen geen deftige groei kunnen realiseren, hoe gaan we dan in godsnaam die enorme overheidsschulden afbouwen? (...) de vergrijzingskosten in de pensioenen ophoesten? (...) de permanente innovatie in de gezondheidszorg financieren? (...) de investeringen voor een groene economie betalen?"* Toen Wilkinson en Pickett die vragen in de laatste hoofdstukken van hun boek beantwoordden, had de gehaaste Devos al lang afgehaakt. Méér ongelijkheid en méér groei brengen ons veeleer verder van de oplossing, dan korter bij.

De deskundige arbeidsrecht, die Marc Devos is, en die nauw bij het traditionele economische denkkader aanleunt, heeft het er zichtbaar moeilijk mee dat een stel epidemiologen (!) zich met economie inlaat, alsof het een geestesziekte is. De economen en hun aanverwanten, die hun vakgebied liefst als een tak van de toegepaste wiskunde zien, zijn vergeten dat economie in essentie een menswetenschap is, die de *menselijke gedragingen* constateert en analyseert. Is het dan zo gek dat psychische en sociale factoren meespelen?